

AL·LEGACIONS JURÍDIQUES EN FAVOR DELS DRETS DEL MUNICIPI CATALÀ (S. XVII)¹

Dra. Montserrat BAJET ROYO
Universitat Pompeu Fabra. Barcelona
Dr. Josep M. LLOBET I PORTELLA
UNED-Cervera

PLANTEJAMENT²

En l'estudi que es presenta es pretén posar de relleu la continuïtat temporal del règim jurídic dels municipis del Principat amb la presentació de tres casos de finals segle XVII en què juristes pròxims al poder municipal, a través d'al·legacions jurídiques, argumentaren en favor dels drets dels municipis³.

A) Al·legació en favor de la vila de Cervera: *IESUS, MARIA, IOSEPH. ALEGACION IURIDICA, A FAVOR DE LA VILLA DE CERVERA CONTRA DON FRANCISCO DE VILLALONGA, Y OTROS. A RELACION DEL MAGNIFICO DOCTOR RAFAEL NARBONA DEL CONSEJO DE SU MAJESTAD...». NOTARIO VIRGILI⁴;*

¹ El treball forma part del Projecte concedit pel Ministeri de Ciència i Innovació, projecto R+D+i *Alegaciones en Derecho en el régimen jurídico catalán, ss. XV-XVIII*, DER2008-05985-C06-04/JUR.

² Pel que fa al desenvolupament del text escrit, metodològicament el treball s'articula en tres capítols i un apèndix documental. J. M.ª Llobet estudia l'evolució del govern municipal a Cervera des de l'edat mitjana fins el segle XVII (cap. 3.1) i transcriu tots els documents recollits a l'apèndix. M. Bajet planteja el tema i el desenvolupa en el àmbit del Principat (cap.1 i cap. 2) i entra en l'anàlisi de les al·legacions (cap.3.2).

³ Les al·legacions es troben a la Biblioteca d'Il·lustre Col·legi d'Advocats de Barcelona. (ICAB). En el fons antic es poden consultar fins a 1334 unitats. Cal agrair a Isabel Junco-sa, directora de ICAB, per les facilitats a l'hora de la consulta.

⁴ Biblioteca Il·lustre Col·legi d'Advocats de Barcelona (ICAB). Al·legacions jurídiques. Any1674. Sig.: A4, B6. [224-6].

B) Al·legació en favor de la vila de Ripoll: *IUSTIFICACION DE LA GRACIA Y MERCED QUE DE SU MAGESTAD (DIOS LO GUARDE) ESPERA LA VILLA DE RIPOL, DEL PRINCIPADO DE CATALUNYA, DE CONCEDERLE FACULTAD DE TENER CONSULES, CONSEJO, Y OTROS OFICIOS NECESARIOS PARA SU GOBIERNO Y REGIMEN POLITICO*⁵;

C) Al·legació en favor de la ciutat de Barcelona: *IESUS, MARIA, IOSEPH, CUM DIVIS TUTELARIBUS. IUSTIFICACION DEL DERECHO QUE ASSISTE A LA CIUDAD DE BARCELONA, EN LO QUE SUPLICA A SU MAGESTAD, EN ORDEN A LA OBSERVANCIA DE ALGUNOS DE SUS PRIVILEGIOS Y PREROGATIVAS*⁶.

Al Principat diverses disposicions sorgides de les Corts regulaven la possibilitat que els advocats, en plets d'especial rellevància, informessin en documents complementaris de les lleis, la doctrina i les opinions d'autors que servien per fonamentar els seus arguments⁷. L'escrit elaborat amb aquesta finalitat rebia el nom genèric d'*al·legació*⁸.

Els casos que es presenten tracten d'informes elaborats a partir de la iniciativa dels municipis. El primer, és una al·legació en defensa del sistema de govern municipal tradicional a Cervera. En el segon es reivindica al monarca el «règim polític» o govern propi a Ripoll. En el tercer se suplica al monarca l'observança dels privilegis propis de la ciutat de Barcelona.

El primer document respon al model genuí d'al·legació en el sentit d'escrit d'argumentació en dret realitzat per un jurista a favor d'una de les parts en un determinat judici contradictori. El segon document, que respon al concepte ampli d'al·legació, recull un al·legat o informació en dret en què es manifesten unes determinades pretensions però no va acompanyada de la signatura d'un advocat o jurista. El tercer document, que també respon al concepte ampli d'al·legació, conté un informe jurídic sobre l'obligació de respectar els privilegis de la ciutat en l'accés als càrrecs municipals, en concret per habilitar o inhabilitar les persones escollides.

La comunicació es desenvolupa en tres parts, en primer lloc, l'exposició se centrarà en el marc institucional, el municipi, i es posa èmfasi de manera abs-

⁵ Biblioteca ICAB.1665. Sign. A4. R. A33535. Top. 334-8. fol. 421-424.

⁶ Biblioteca ICAB.1661 Sign. A-R2. Referències: CCFB 1247. R. A32641. Top. 241-4.

⁷ *Constitucions y altres drets de Catalunya. Compilats en virtud del capitol de Cort LXXXII. De las Cortes per la S. C. Y R. Majestad del Rey Don Philip IV. Nostre Senyor celebradas en la ciutat de Barcelona any 1702.* Barcelona 1995. A partir d'ara CYADC. CYADC. 1,3,23,1 (p. 229); 1,3,24,2. (p. 230)

⁸ CAPDEFERRO, J.: *Ciencia y experiencia. El jurista Fontanella (1575-1649)* Barcelona 2012; EGEEA, J., MIRAMBELL, A.: «Biblioteca del Col·legi d'Advocats de Barcelona. Sala d'Al·legacions-Memoria» RJC 1981, n.º 3, pp. 569- 583 GINEBRA I MOLINS, E.: *Anàlisi i catalogació de les al·legacions jurídiques. El fons d'al·legacions jurídiques de l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic.* Vic, 2001.

tracta i sincrònica en dos elements: l'autonomia i l'autogovern, propis del règim jurídic municipal català. En la segona i tercera part es posa de manifest, amb el coneixement i l'estudi de les al·legacions com a font i com a testimoni del rerefons històric, el tercer element, el de la continuïtat temporal de l'estructura municipal forjada en la tradició institucional. La persistència en el temps, des del segle XIII fins a inicis del segle XVIII, és també un tret essencial que distingeix el regim jurídic municipal català d'altres d'uropeus.

1. PODER PÚBLIC A LES CIUTATS I VILES DEL PRINCIPAT

1.1. El fenomen urbà

A partir del segle XIII en el Principat de Catalunya, de la mateixa manera que en tot el món mediterrani, era important el lloc on es vivia, perquè malgrat que es podia viure a qualsevol indret, la realitat era que uns llocs oferien més oportunitats que d'altres. És el cas de la dicotomia camp i ciutat. En general, les ciutats es convertiren en zones de concentració humana, d'activitat econòmica, i en zones d'innovació comercial i científica⁹.

Des d'una perspectiva econòmica, s'han buscat respostes al fenomen de la concentració de població i al creixement econòmic. En l'actualitat, quan pensem en creixement econòmic i desenvolupament acostumem a fer-ho en termes de nació o d'estat, que equivaldria als regnes medievals. La realitat és que l'activitat econòmica més productiva com el comerç, la indústria o la innovació, sempre s'ha originat a les ciutats¹⁰.

Algunes ciutats medievals eren ciutats-estat; d'altres, com és el cas de les ciutats existents al Principat, estaven situades en un principat i, per tant, vinculades a la figura del monarca. Però no és la situació el que més importa: el que les definia era el fet de tenir una grandària suficient per poder ser unitats econòmiques vertaderes, capaces de poder trobar solucions als seus problemes o d'obtenir el recursos perquè aquestes solucions funcionessin. Les vertaderes ciutats tenien mercats grans, capacitat econòmica significativa, activitat innovadora rellevant, persones amb talent i qualificades a més de la concentració de població¹¹, i, com veurem, instruments jurídics d'organització de la convivència veïnal¹². Per tot això s'afirma que el desenvolupament de les ciutats i viles fou

⁹ Vegeu CHÉDEVILLE, A.; LE GOFF, J.; ROSSIAUD, J.: *La ville en France au Moyen Age*. Paris, 1998. pp. 189-293.

¹⁰ Vegeu JACOBS, J.: *Las ciudades y la riqueza de las naciones*. Barcelona, 1986. p. 41-51.

¹¹ Vegeu PIRENNE, H.: *Las ciudades de la Edad Media*. Madrid, 1984. pp. 151-172.

¹² Vegeu FONT I RIUS, J. M.: «La significació de la història municipal» a *El temps del Consell de Cent, I. L'emergència del municipi, segles XIII-XIV*. Barcelona 2001; p. 10-11;

possible no tan sols pels avantatges geogràfics i comercials sinó també per la construcció de sistemes de govern.

Al Principat de Catalunya, des del segle XIII fins a principis del segle XVIII, les ciutats i les viles ordenaven i organitzaven el propi «govern polític»¹³. Els habitants de les ciutats constituïen un grup jurídic reconegut pel poder suprem, que els concedia –no els delegava– espais de poder, a través de *pragmàtiques* i *privilegis*. A la comunitat se li atorgarà o reconeixerà una organització jurídica autònoma o ordenament jurídic propi i singular¹⁴. Els documents que contenien els drets reconeguts (usatges, usos, costums, privilegis, pragmàtiques) sovint es relligaren formant un llibre que es guardava a la casa de la ciutat¹⁵.

1.2. *Ius commune, universitas, renaixement del poder públic a les ciutats*

A partir del segle XII, el dret a Europa es mou en l'àmbit de la racionalitat científica de la universitat que acull els estudiosos dels textos del dret romà i canònic, és a dir, es mou al voltant d'uns focus que donaran lloc a un sistema jurídic que s'anomena *ius commune*.

En l'entorn de l'*ius commune*, en els documents coetanis trobem el terme llatí *universitas* per designar una ciutat o una vila. Aquest terme interessa especialment perquè definia quelcom més que la suma d'habitants. Michaud Quantin parla de col·lectivitat amb consciència de grup¹⁶. En el dret romà, el concepte d'*universitas* servia per designar de manera unitària una col·lectivitat que podia adquirir drets i obligacions pròpies, tenir patrimoni, administrar-lo¹⁷. En el segle XIII, de la mà dels glossadors canonistes, especialment de Sinibaldo dei Fieschi (1195-1254), s'exposarà una concepció més abstracta del concepte *universitas* i es presentarà com un centre autònom respecte els seus membres però al mateix temps podrà actuar jurídicament a través d'ells. Com resumeix Calasso, en primer lloc, la persona jurídica es distingeix de les persones que la componen –els singulars–; en segon lloc, la *universitas* és una unitat i no una totalitat¹⁸.

BAJET ROYO, M.: «Aspectes de la normativa municipal que tenen el paper d'instruments d'organització de la convivència veïnal (segle XIII-XIV)». *Actes de les jornades d'estudi. VII Centenari dels Costums d'Orta*. Horta de San Joan, 1997, pp. 269-281.

¹³ CYADC 1,55,1 (p. 134).

¹⁴ MONTAGUT, T.: «Els orígens de la institució municipal barcelonina» a *Història de l'Ajuntament de Barcelona*. (dels orígens al 1808). Barcelona, 2007, pp. 22-47.

¹⁵ *Llibre Verd de la Ciutat de Barcelona*. Barcelona, 2004. MONTAGUT, T.: «Estudi Jurídic». pp. 59-96.

¹⁶ MICHAUD-QUANTIN, P.: *Universitas expressions du mouvement communautaire dans le moyen-âge latin*. Paris, 1970, pp. 11-60.

¹⁷ *Digesto* 3,4,7,1 i 2.

¹⁸ CALASSO, F.: *Gli ordenamenti giuridici del rinascimento medioevale*. Milano, 1965, pp. 230 i ss.

En definitiva, la persona jurídica anomenada *universitas* que havia pres cos amb el dret de la recepció, el *ius commune*, era una comunitat dotada de personalitat jurídica que gaudia d'un dret i d'unes institucions pròpies.

D'altra banda, com veurem, també com a conseqüència de l'aprofundiment en els estudis del dret romà i canònic i del coneixement d'autors clàssics com Aristòtil, els juristes anomenats *glosadors* elaboraran doctrines sobre les possibilitats que tenien els ciutadans d'aconsellar i decidir en l'àmbit polític.

Pels juristes medievals, immersos en el clima del dret savi, fou rellevant aplicar els principis del dret romà i canònic per fixar criteris jurídics a l'hora de proposar solucions a la resolució de problemes de la vida quotidiana. El clima juridicopolític imperant a l'Europa baixmedieval afavoria que els qui eren titulars de potestats no exercissin el seu poder tot sols si no comptant amb el consell de certes persones i amb el consentiment dels afectats. En l'espai polític de les ciutats les circumstàncies del nou poder municipal possiblement facilitaren l'aplicació de les doctrines civilistes i canonistes que contribuirien a una nova mentalitat i funcionament juridicopolític¹⁹. Des d'aquesta posició, els habitants dels municipis havien de tenir una participació activa en tots els assumptes concernents a la comunitat i concretament en les eleccions municipals. En aquesta situació, i atès que els que havien de decidir eren tots els afectats per les qüestions tractades, es pot pensar en el coneixement i la influència del principi jurídic «*quod omnes tangit ab omnibus approbari debet*»,²⁰ en virtut del qual els afectats han de participar en les decisions que els afecten. La recepció i coneixement del principi jurídic que ens ocupa s'utilitzà per exposar la necessitat de convocar els afectats a fi i efecte de garantir que tinguessin oportunitat de defensar els seus interessos i drets i de participar en el govern²¹.

Si el principi *q.o.t.* comporta que els afectats estiguin habilitats per participar en la presa de decisions, podem suposar que alhora calia prendre mesures per evitar les pretensions dels qui creien que podien ser convocats però no els hi corresponia.

¹⁹ LUDWIG RIESS, L.: *The History of the English Electoral Law in the Middle Ages*. Cambridge 1940. Reed. 2011; GONZÁLEZ-VARAS, A.: *La incidencia del Derecho Canónico sobre el Derecho público: el principio mayoritario*. Tesi doctoral inèdita. Vigo, 2006, p. 365.

²⁰ Cod. 5, 59, 5; Digest 21,1, 31, 5; En l'àmbit del dret romà aquest principi jurídic es troba gairebé sempre referit al dret privat, o al dret processal. En el segle XIII la doctrina canònica el reinterpretarà i farà interpretacions pròpies del que ara denominem *dret públic*. Vegeu GONZÁLEZ-VARAS, A.: *La incidencia del Derecho Canónico...* op. cit. El principi formulat amb les paraules que transcrivim, vegeu *Regula Iuris XXIX en el Liber Sextus* de Bonifaci VIII a *Corpus Iuris Canonici*.

²¹ Vegeu CHÉDEVILLE, A.; LE GOFF, J.; ROSSIAUD, J.: *La ville en France au Moyen Age*. Paris, 1998, pp. 259 i 260; MONAHAN, A.P.: *Consent, coercion, and limit. The medieval origins of Parliamentary Democracy*. Leiden, 1987, p.102.

1.3. Organització política i consolidació jurídica de les comunitats urbanes, segles XIII- XVIII

En l'estudi que es presenta ens referirem, per tant, a comunitats urbanes a les quals s'havia reconegut, o concedit, drets i poder públic²², per bé que, com és ben conegut, molts centres urbans medievals romangueren sota el domini del rei, de bisbes, comtes o altres senyors. El règim institucional autònom de les ciutats medievals era una conquesta o consecució dels seus habitants²³.

La ciutat era un espai de llibertat en l'ordre civil. Els habitants de la ciutat, sota la protecció del poder públic, podien gaudir d'un conjunt de normes que concedien poders o facultats, autoritzaven a actuar d'una determinada manera; disposicions que servien d'ajuda i límit a l'activitat dels individus. En tot cas, els habitants d'una ciutat tenien la facultat i es sentien legalment reconeguts i protegits per actuar d'una determinada manera (dret de família i de successions, protecció de l'activitat econòmica, etc.). Un dels elements comuns que conferien unitat i identitat al conjunt era el fet d'estar sotmesos al mateix dret. A la ciutat existia, doncs, una autonomia privada²⁴.

Però essencialment la ciutat era també, com s'ha vist, una *universitas* o comunitat. *Universitas* és el terme que trobem en la documentació del moment, i es referia a un concepte que, com ja s'ha dit, definia quelcom més que la suma d'habitants, es referia al reconeixement d'una personalitat pública en la col·lectivitat urbana.

En conseqüència, a les *universitas* se'ls reconeixerà: A) autonomia urbana o capacitat tant de crear normes pròpies com d'imposar tributs i disposar de recursos materials amb la formació d'un fons comunal; B) autogovern o regidoria i organització institucional pròpia amb representació i participació dels seus propis membres; C) en aquest territori jurídic autònom, corresponia tenir una jurisdicció pròpia, amb magistrats que apliquessin i garantissin el dret urbà i tribunals especials que garantissin l'obsevança dels seus privilegis o lleis pròpies; D) capacitat de defensa²⁵.

²² Vegeu FONT I RIUS, JM.: «La significació de la història municipal» a *El temps del Consell de Cent, I. L'emergència del municipi, segles XIII-XIV*. Barcelona, 2001, p. 10 i 11; BAJET ROYO, M.: *El jurament i el seu significat jurídic al Principal segons el pret general de Catalunya (segles XIII-XVIII)*. Barcelona, 2009, p.116.

²³ CHÉDEVILLE, A.; LE GOFF, J.; ROSSIAUD, J.: *La ville en France au Moyen.*, op., cit., p. 256.

²⁴ *Llibre Verd de la Ciutat de Barcelona*. Barcelona 2004. MONTAGUT, T.: «Estudi Jurídic», pp. 59-96. En especial pp. 91-96.

²⁵ FONT RIUS, F.: «La significació de la història municipal» a *El temps del Consell de Cent, I. L'emergència del municipi, segles XIII-XIV*. Barcelona, 2001, p.11.

Pel que fa a la connexió en què es trobava situada la ciutat respecte a la comunitat política superior, l'ordenament jurídic propi no podia deslligar-se de l'ordenament jurídic general, el que afectava tot el territori, i tots els naturals del Principat, com a membres d'una comunitat política situada per sobre de la *universitas*. En tot cas, els habitants de viles i ciutats, com la resta d'individus nascuts al Principat, gaudien del dret general del territori. A Catalunya constituïen dret general, els Usatges de Barcelona, les constitucions i capítols aprovats a les Corts, les pragmàtiques i privilegis reials.

Finalment, en el Principat el monarca, cap de la comunitat de tot el territori, es reservava el dret de l'alta justícia que impartia en tribunals propis i en els que es jutjava segons el dret general sorgit de les Corts i compilat des de el segle XIV en les constitucions i altres drets de Catalunya²⁶.

L'entramat polític social fins al Decret de Nova Planta (1716) es posà sovint de manifest a través de les connexions entre els poders jurisdiccionals, connexions que formaven una xarxa travada pels juraments. Per exemple, en el cas de Barcelona, els monarques estaven obligats per jurament a respectar el dret del Principat i de la ciutat de Barcelona²⁷.

El marc institucional és molt ampli i tot seguit tan sols es farà referència als dos primers elements: autonomia i autogovern.

1.3.1. Autonomia urbana

Un dels factors que transforma el dret a partir del segle XII és l'aparició de legislació, a nivell local, de principats o el que ara diríem d'*estats naixents*. La llei emanarà d'una autoritat identificable, que exerceix el poder de formular una norma i donar-li força obligatòria en l'espai i el temps²⁸.

El dret urbà nascut dels costums o de la *potestas statuendi* creada, aquesta última, per les autoritats municipals, regia en un territori determinat, i permetia que les relacions entre els membres de la societat urbana poguessin discórrer sense violència. Per tant, permetia que cada individu se sentís protegit contra l'agressió dels altres, i permetia també protegir els que adquirien o transmetien béns, és a dir, la seguretat en el tràfic mercantil. Per tot això, es pot pensar que el dret urbà nascut per ordenar les relacions socials a la ciutat, en el fons proba-

²⁶ MONTAGUT, T.: «L'ordenament jurídic català i el Pret Municipal: el cas d'Orta» a *Actes de les Jornades d'Esudi*. Horta de San Joan, 1997, pp. 63-84.

²⁷ BAJET ROYO, M.: *El jurament i el seu significat jurídic al Principat segons el Dret General de Catalunya (segles XIII-XVIII)*. Barcelona, 2009.

²⁸ BAJET, M.: «La Complilació de 1588/89 i la seva relació amb els altres codis europeus del segle XVI» a *Pedralbes 18*. Barcelona, 1998, pp. 123-134.

blement fou també un instrument d'activació i creixement de la vida política i mercantil dels municipis²⁹.

Pel que fa al dret urbà, trobem dues modalitats de normes, les de caràcter orgànic dirigides a constituir i regular el funcionament de les institucions públiques de la vila o ciutat i les que regulen el comportament dels individus que integren la comunitat.

En tot cas, ens interessa conèixer, en primer lloc, l'autonomia, és a dir, la capacitat de crear normes i els òrgans que regulaven la creació de les lleis³⁰. En segon lloc, les normes jurídiques, un dret imperatiu i sancionador, que regulaven la conducta d'una pluralitat d'individus envers la producció, el comerç, les institucions de govern, les de estudi universitari, etc. Com veurem, normes de conducta que establien la manera com s'havien d'ordenar les relacions socials a la ciutat i que estaven destinades a la seguretat pública, organització i funcionament de la vida ciutadana, intervenció en l'activitat productiva i comercial, intel·lectual, és a dir, a l'autogestió de la ciutat.

a. El cas de la ciutat de Barcelona

Pel que fa als òrgans encarregats de la creació de les normes a la ciutat de Barcelona, fruit de la vigència del *Recognoverunt Proceres* (1284), s'havia consolidat la potestat normativa del municipi segons la qual els prohoms, a més d'establir i ordenar bans, els podien alterar i derogar lliurement.

El Consell General estava format per ciutadans de diferents estaments. Constituïa el cos consultiu i legislatiu municipal. A Barcelona, des de finals del segle XIII, el Consell General estava presidit per una autoritat col·legiada, el Petit Consell, format pel conseller en cap i cinc o sis consellers, segons el moment històric.

La potestat normativa comportava, a més a més del Consell General, la intervenció dels juristes coneixedors de les figures abstractes i repetibles pròpies del dret romà, figures necessàries perquè tenien una forta connotació ciutadana. Els materials recollits en els textos justinianeus seran una vertadera mina de possibles solucions alhora d'afrontar els problemes d'una comunitat urbana³¹.

Pel que fa a les ordenances municipals o normes aprovades a la ciutat de Barcelona, cal assenyalar, en primer lloc, que per influx del *ius commune* s'anirà creant un model de societat civil urbana fortament impregnat de l'autoritat ecle-

²⁹ BAJET, M.; «Aspectos de la normativa municipal que tienen el papel ...» op. cit., p. 281.

³⁰ «A partir de les doctrines del *ius commune* es concedirà *potestas leges vel statuta condendi*, a més de l'emperador i de l'Església, als monarques, als comuns urbans i a altres titulars de jurisdicció...» Vegeu MONTAGUT, T.: «L'ordenament jurídic català i el Dret Municipal: el cas d'Orta» a *Actes de les...* op. cit., pp. 71.

³¹ MONTAGUT, T.: «El règim jurídic dels juristes de Barcelona (1243-1399)» a *El temps del Consell de Cent, I. L'emergència del municipi, segles XIII-XIV*. Barcelona, 2001, pp. 193-212.

siàstica. Aplicant la ciència del *ius commune*, els juristes extrauran dels textos clàssics justinianeus que conformen el *ius civile* la normativa orientada a fonamentar i garantir el bé comú dels individus; la disciplina canònica s'orientarà a assegurar les condicions per la salvació eterna. La superposició d' ambdues àrees ve determinada perquè dos són els drets superiors: el canònic i el civil. La locució *utrumque ius*, que trobem sovint en els textos coetanis, és expressió de la seva coexistència.

El contingut de la normativa municipal, inspirada en el món clàssic però adaptada a la realitat del moment, era molt variada: organització política, defensa, ordre públic, sòl urbà, sanitat, comerç, matèria tributària, l'observança del dret³².

També en l'àmbit comercial la regulació del mercat com a proveïdor de béns i serveis havia d'anar d'acord amb els valors i els principis imperants en la societat. En aquest context eticoreligiós, la normativa es projectava en les direccions següents: a) normes destinades a evitar l'engany en la quantitat; b) normes destinades a evitar la ignorància en la qualitat; c) normes destinades a evitar l'engany en la substància; d) normes destinades a evitar l'acaparament; e) normes destinades a controlar els preus³³.

1.3.2. Autogovern o regidoria pròpia

En el model teòric de l'època, la participació en els òrgans de govern estava reservada als ciutadans. Corresponia als prohoms jurats la representació ciutadana, és a dir, de la *universitas* o col·lectivitat amb personalitat jurídica diferent de la dels seus membres³⁴. A la *universitas* se la tractava com si fos una persona a partir de la ficció jurídica (*universitas fingitur persona*). En tot cas, els membres de la *universitas* formaven la voluntat d'aquest subjecte. I formaven la voluntat a partir de la regla de la majoria perquè, en realitat, els qui consentien no eren ells sinó la *universitas* des del moment en què s'entén que tractaven de problemes que l'afectaven a ella. En resum, estem parlant de la ciutat corporativa o *universitas* configurada com un *corpus* com a conseqüència de l'assembleatge dels estaments que la componen i del qual tots eren membres³⁵.

Un altre problema seria veure fins a quin punt tots els ciutadans o part d'ells eren delegats, portaveus o representants. Si bé teòricament el principi *q.o.t.* abans

³² BAJET ROYO, M.: «Policia de mercat a l'època medieval» a *Dret Històric Català*. Vol.2. Barcelona, 2003, pp. 121-143.

³³ WALLINGA, TAMMO: «La *Laesio enormes* a través de la glosa» a *Revista General del Derecho Romano* 16 (2011) 1-26; BAJET ROYO, M.: *El Mostassa...* op. cit., pp. 117-146.

³⁴ BAJET ROYO, M.: *El juramento* pp. 71-81.

³⁵ *Llibre Verd de la Ciutat de Barcelona*. Barcelona, 2004. MONTAGUT, T.: «Estudi Jurídic», pp. 59-96.

esmentat formava part de la filosofia política dels municipis, la realitat fou de constants tensions provocades pels diferents grups i de lluites per intervenir en el govern municipal, i com és ben sabut bona part de la ciutadania quedava exclosa de la vida política³⁶. En conseqüència, la formació del cos electoral s'anirà fent pas a pas, per una banda per preservar el poder municipal de les ingerències dels oficials reials en el àmbit de les eleccions municipals i per altre per excloure els indignes o marginats de la participació política en la *universitas*.

En l'exercici col·lectiu del poder el camp electoral fou un dels reflexos més clars de l'intent del municipi per aconseguir plena autonomia respecte del poder reial i senyorial i d'imposar els interessos de determinats grups socials.

La delimitació del cos electoral s'ha entenedre també pel desig de controlar l'ocupació dels càrrecs municipals, en tot cas cal tenir en compte tant els factors de poder i de prestigi que comportava el seu exercici, com la possibilitat de manipular terres i recursos, o la influència política i moral que exercien. Ocupar càrrecs municipals significava també la possibilitat de col·locar familiars o amics en els oficis administratius i retribuïts de la ciutat si s'havien adquirit compromisos.

Amb el temps es van desenvolupar complexos sistemes per accedir al govern, sistemes que sovint es van reformar a causa de les disputes i tensions entre els grups que exerceixen el poder i els que pretenen participar-hi³⁷.

Tot fa pensar que, en realitat, molt sovint, tan sols el grup de població amb riqueses (terres, immobles, capital suficient per disposar d'armament i cavalleria) formava un consell, amb poder decisor i que actuava com a persona jurídica per administrar els béns comunitaris i que acabava representant a tots i governant en el seu nom. Però s'entén que els que participaven en les deliberacions i decisions no eren considerats com a individus sinó com a membres de la comunitat.

En tot cas, es requeria el consentiment dels consellers i prohoms a l'hora de realitzar actes jurídics d'importància ja que eren els representants institucionals competents per expressar la voluntat general de la comunitat ciutadana.

a. El cas de la ciutat de Barcelona i la vila de Cervera

Per disposicions reials donades entre el 1249 i el 1274 la vida dels habitants de Barcelona estava regida per les pròpies magistratures, i l'àmbit d'acció dels organismes locals de govern estava regulat per la normativa autònoma.

³⁶ FONT I RIUS, J. M.: «La significació de la història municipal...» pp. 15-16.

³⁷ LUDWIG RIESS, L.: *The History of the English Electoral Law in the Middle Ages*. Cambridge, 1940. Reed. 2011; JUNCOSA, E.: « La reforma del govern municipal i la formació dels partits ciutadans » a *Història de l'Ajuntament de Barcelona (dels orígens al 1808)*. Barcelona, 2007, pp. 116-163; document coetani vegeu: BAJET ROYO, M.: *El jurament*, pp. 166-167.

Pel que fa al cos electoral, en un principi l'estatut jurídic dels habitants de Barcelona i Cervera preveïen que l'organisme elector dels oficials municipals fos la reunió dels caps de família. A Barcelona en el segle XIII, segons explica Bensch, malgrat que havien existit uns prohoms que havien controlat el govern urbà i actuat com a representants de la ciutat, els magistrats es centraven tant en l'activitat supervisora dels afers urbans com en la de protecció dels interessos reials³⁸.

La participació en els òrgans de govern estava reservada als ciutadans. A Barcelona la ciutadania s'obtenia per la residència continuada a la ciutat durant un any i un dia (*Recognoverunt proceres*, 1284). En tot cas, corresponia als prohoms, jurats, la representació ciutadana, es a dir, de la *universitas*³⁹.

A Barcelona en un principi un consell de prohoms, a través de dotze compromissaris elegits del seu si, elegien els cinc consellers de l'any següent. El col·legi elegia, doncs, els compromissaris que el representaven.

A Barcelona la participació en els òrgans de govern seguia el model estatal que corresponia a la divisió social del moment i que és descrita per Francesc Eiximenis (1330-1409)⁴⁰. Eiximenis parlava de tres mans que a la llarga correspongueren als quatre estaments: ciutadans honrats, mercaders, artistes i menestrals.

Pel que fa al sistema d'elecció, des del segle XIV fou el de cooptació amb diverses reformes. Durant el segle XV, es succeïren els períodes d'instabilitat política i reformes en el sistema de govern municipal. Cal destacar el privilegi concedit per Alfons el Magnànim (1455). Malgrat s'ampliava el ventall de possibilitats, les queixes foren constants. Es succeïren nous privilegis, el 1481, el 1493. El sistema, però, es modificaria substancialment a partir de 1498 amb l'establiment del sistema d'insaculació⁴¹.

Amb el sistema d'insaculació, completat posteriorment amb els privilegis de 1503, 1504, 1507 i 1510, s'establí un nou marc legal que variava tant el sistema de l'elecció com les condicions per ser elegit.

En primer lloc, s'establí un nou sistema per a l'elecció dels càrrecs; es tractava de la insaculació, que consistia a posar els noms de les persones considerades idònies per exercir els càrrecs municipals en uns rodolins que es ficaven dins unes bosses. El dia de l'elecció s'obrien les bosses i un nen escollia els rodolins necessaris per cobrir les places, cada un d'aquest rodolins contenia un nom escrit i recobert de cera. En segon lloc, es fixaven les condicions per ser ele-

³⁸ BENSCH, S.: *Barcelona i els seus dirigents 1096-1291*. Barcelona, 2000, p. 286-291.

³⁹ Vegeu BRUNIQUER, E.: *Ceremonial dels Magnífics Consellers y Regiment de la Ciutat de Barcelona*. Barcelona, 1912, vol. 1, p. 78-181.

⁴⁰ Vegeu EIXIMENIS, F.: *Regiment de la cosa pública i Lo crestià*. (cap.XII).

⁴¹ TORRAS I RIBE, J. M.: *Los mecanismos de poder: los ayuntamientos catalanes durante el siglo XVIII*. Barcelona, 2003; JUNCOSA, E.: «La reforma del govern municipal...» op., cit., pp. 152-163.

git, que estaven adreçades a evitar l'acapament de càrrecs i la permanència en els mateixos de l'oligarquia municipal⁴². En tercer lloc, s'autoritzava cavallers i gentilhomes a ocupar càrrecs municipals, i havien de ser insaculats a la bossa dels ciutadans.

Després de 1510, ja s'havia conformat l'esperada reforma orgànica del municipi, l'acompliment dels objectius d'aquesta reforma foren desiguals, el que sí que sembla clar és que, a la llarga, contribuí a l'increment d'intervencionisme reial en el municipi⁴³.

A Cervera, pel que fa el funcionament del règim municipal, el segle XIV es caracteritza per una intervenció constant del monarca.

Els orígens de la Paeria es remunten a 1267, en els inicis es feia amb criteris de representativitat social o «per mans», posteriorment, el 1289, i sobretot el 1311, la instauració del sistema de jurats elegits per mans i assistits per consellers no feia més que ratificar l'organització existent. A partir de 1331 s'instaurà la Paeria definitivament. El sistema utilitzat fou el criteri de representativitat geogràfica amb els quaters. A partir d'aquest moment, el regiment de la cosa pública correspondrà a quatre paers i vint consellers que seran elegits per circumscripcions. L'elecció per quaters no responia a criteris socioprofessionals sinó pràctics. Aquest sistema, explica M. Turull, «no garantia la representativitat de tots els grups socials de la Paeria, sinó que deixava oberta la possibilitat d'una rotació interna entre un determinat nombre d'individus de cada circumscripció»⁴⁴. El sistema electiu es complementarà en privilegis posteriors, especialment el 1334, i el sistema passarà de la cooptació a la insaculació limitada en el segle XV. El nou sistema d'elecció de Cervera (1482) estava basat en la sort i els vots. El procediment consistia a: a) nomenar un consell ordinari de 16 persones procedents de cada quarter, en total 64; b) per sorts es reduïa el nombre de persones a 4 per quarter a un total de 32; c) els 32 eren els electors que elegirien 3 persones de cada quarter; d) les persones elegides entrarien en el sorteig i el primer elegit de cada un dels quaters era nomenat paer del seu quarter; e) finalment es reconeixen en total els quatre paers que regirien la vila [33]⁴⁵.

Hem vist com per l'accés a les magistratures urbanes les persones es reclutaven entre els diversos estaments en un cas i entre els quaters en l'altre cas, tots però representaven el *commune civitatis*.

⁴² FERRO, V.: *El Dret Públic Català*. Vic, 1987 pp. 165-167.

⁴³ VICENS I VIVES, J.: *Ferran II i la ciutat de Barcelona 1479-1516*. Vol. I, II. Barcelona, 1937.

⁴⁴ TURULL, M.: *La configuració jurídica del municipi Baix-medieval. Règim municipal i fiscalitat a Cervera entre 1182-1430*. Barcelona, 1990, pp. 154, i nota 9, 173, 175 i nota 65, 588.

⁴⁵ Al·legació jurídica Biblioteca ICAB 224-6; vegeu a LLOBET, J.M. el sistema d'elecció comentat amb detall.

2. PERSISTÈNCIA DEL RÈGIM JURÍDIC MUNICIPAL (SEGLE XVII): AL·LEGACIONS DE CERVERA, RIPOLL I BARCELONA

L'esquema orgànic i funcional de les municipalitats catalanes perdurà fins el Decret Nova Planta (1716)⁴⁶.

Des del segle XIII fins a inicis del segle XVII el tret més característic de les magistratures urbanes del Principat, el que actualment anomenem *alcalde i regidors*, fou, per una part, el caràcter temporal (la durada del càrrec estava limitada a un o dos anys, segons s'hagués establert a les ordinacions). Per altra part, el caràcter electiu (és a dir, el càrrec no podia ser designat per una autoritat superior ni adquirit amb diners). Fins el Decret de Nova Planta, malgrat les vicissituds, els magistrats rebien de la comunitat la autoritat que manifestaven. També des del segle XIII i fins al Decret de Nova Planta, a partir de la iniciativa municipal s'havien creat serveis nous per als habitants de les ciutats. La iniciativa municipal va donar mostres de la seva capacitat per contribuir a cercar solucions a través d'experiències innovadores⁴⁷. Possiblement factors com la proximitat a la població havien permès que l'administració municipal fos més sensible a organitzacions socials, en l'exercici de les seves funcions. Finalment, l'organització municipal havia prestat suport a la recuperació de l'espai urbà (muralla, port, carrers, places) i a la revitalització de la vida col·lectiva (comerç, festes).

L'autonomia i l'autogovern els havia permès ser pioners en alguns àmbits. Tanmateix no es pot oblidar les manifestacions d'insatisfacció en relació amb la gestió econòmica i financera dels municipis. Cosa que no sorprèn, si es considera que els governs municipals es preocupaven més per incrementar els ingressos que per controlar les despeses. El resultat era la generació de dèficit i un elevat nivell d'endeutament. En tot cas, autonomia urbana i autogovern eren els dos principis que s'instrumentaven per al regiment de les ciutats i viles fins al 1716. Per tot això s'afirma que el desenvolupament de les ciutats fou possible no tan sols pels avantatges geogràfics i comercials sinó per la construcció de sistemes propis de govern.

Pel que fa al paper del monarca, en un principi (segles XIII-XV) al Principat, es pot dir que la monarquia enfortí les ciutats i la burgesia, i per això els monarques sovint les tutelaren amb la concessió de privilegis. Els oficials reials coexistien amb les autoritats municipals amb atribucions específiques, no sempre ben definides, i vinculades amb la justícia i representació reial. Progressivament en èpoques posteriors l'esperit totalitari dels monarques s'intentà imposar també a les ciutats amb conflictes i amb èxits parcials.

⁴⁶ A partir del Decret, a la nova organització institucional els municipis de les ciutats estaven subordinats als governadors dels districtes. Els justícies, jutges, corregidors o alcaldes municipals seran nomenats pel rei.

⁴⁷ BAJET, M.: *El jurament...* op. cit., p. 97-106

En essència, el règim municipal que s'ha referit sofrí poques mutacions amb el pas dels segles. En el segle XVII, en l'àmbit municipal, els magistrats que ostentaven el poder es reafirmaven en la idea d'autoritat pública, es consideraven legítims representants de la comunitat i garants de l'ordre. En algun cas, però, es fixaren nous rituals, regles d'elecció, el nombre de oficials etc.⁴⁸

En els casos que es presenten es tracta d'informes elaborats en el segle XVII a partir de la iniciativa dels municipis. En el primer cas és una al·legació procedent de la vila de Cervera i es tracta d'un cas de defensa del sistema d'accés tradicional al govern municipal, davant la pretensió d'una part de ciutadans de canviar el sistema d'accés a les magistratures de la vila seguint el model de la ciutat de Barcelona. Respon al model d'al·legació en el sentit estricte d'escrit d'argumentació en dret realitzat per un jurista a favor d'una de les parts en un determinat judici contradictori⁴⁹.

El segon cas és un escrit jurídicopolític. Des de la vila de Ripoll sotmesa a la jurisdicció senyorial del seu Abad es reivindica al monarca el «règim polític» o un govern propi municipal. Respon al concepte ampli d'al·legació, és un al·legat o informació en dret en què es manifesten unes determinades pretensions però no va acompanyada de la signatura d'un advocat o jurista⁵⁰.

En el tercer cas es suplica al monarca l'observança dels privilegis propis de la ciutat de Barcelona. També respon al concepte ampli d'al·legació: és un informe jurídic sobre l'obligació de respectar els privilegis de la ciutat en l'accés als càrrecs municipals, en concret sobre habilitar o inhabilitar les persones escollides⁵¹.

3. EL GOVERN MUNICIPAL DE CERVERA I ELS PROBLEMES D'ACCÉS A LES SEVES MAGISTRATURES

Per raó de temps i d'extensió, ens centrarem tan sols en exposar un perfil esquemàtic de l'estructura del govern municipal de Cervera, des dels seus orígens, amb especial menció al règim d'eleccions i, a continuació, s'entrarà en una breu anàlisi del document d'al·legacions jurídiques que implica el desig de mantenir un determinat *statu quo* i alhora un rebuig a la reforma projectada en el sistema d'accés al govern del Municipi cerverí.

⁴⁸ Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB). *Llibres de ceremonial*. Manuscrits L-58 al L-63. Enquadernats l'any 1642. Rúbriques del manuscrit L-58 a BAJET ROYO, M.: *El jurament i el seu...*, op. cit., p. 19.

⁴⁹ Biblioteca ICAB. 224-6.

⁵⁰ Biblioteca ICAB. R.33535. Top. 334-8.

⁵¹ Biblioteca ICAB. R.A32641. Top:241-4.

3.1. Evolució del govern municipal de Cervera durant l'edat mitjana

1026. Primera notícia sobre Cervera. Donació de la terra anomenada Cervera, atorgada per la comtessa Ermessenda i el seu fill Berenguer Ramon I, comte de Barcelona, a favor de tres famílies. Podran tenir-hi habitació, conrear la terra i bastir-hi fortaleses, reconeixent els comtes com a únics senyors.⁵²

1182. El rei Alfons I faculta els habitants de Cervera per poder formar confraria, elegir cònsols i organitzar hosts i cavalcades tant contra cristians com contra sarraïns.⁵³

1267. El rei Jaume I es dirigeix als paers, als prohoms i a tot el comú de Cervera i acull sota la seva protecció tots els homes de la població. Podem parlar, doncs, de l'inici del règim de paeria. D'altra banda, Cervera, fins a l'abolició de les jurisdiccions senyorials, sempre serà, primer, vila i, després, ciutat reial.⁵⁴

1331. El rei Alfons III divideix la vila en quatre quaters i faculta a les autoritats cerverines per poder elegir, el dia de Sant Esteve de cada any, quatre paers i vint consellers. Els veïns de cada quarter elegiran, doncs, un paer i cinc consellers.⁵⁵

3.1.1. Elecció de paers i consellers a la vila de Cervera des del segle XV al XVII

Tenim un text de l'any 1674 que ens permet saber com era l'elecció de paers i consellers a Cervera des del segle XV al XVII.⁵⁶

A la vila de Cervera abans de l'any 1482 l'elecció dels seus oficials que la governaven i l'administraven era a sort i per bosses.

Hi hagué molts inconvenients en aquest mode de govern, per la qual cosa la vila va demanar al rei Ferran el Catòlic de millorar-lo i, admesa aquesta petició, l'any 1482, es va donar comissió, amb tots els poders, al regent de la reial cancelleria el doctor Antoni de Bardaixí per a què, una vegada hagués considerat allò que seria més convenient per a la vila, establís la forma de govern i l'elecció dels seus oficials.

Va arribar el doctor Bardaixí a la vila de Cervera, on hi va estar alguns dies, i, havent examinat totes les circumstàncies del cas, va disposar que l'elecció dels oficials de la vila fos fet de la manera següent:

⁵² José M.ª FONT RIUS, *Cartas de población y franquicia de Cataluña*, Madrid – Barcelona, CSIC, 1969, vol. I, document 16.

⁵³ Max TURULL, Montserrat GARRABOU, Josep HERNANDO I Josep M. LLOBET, *Llibre de privilegis de Cervera (1182-1456)*, Barcelona, Fundació Noguera, 1991, document 1.

⁵⁴ Max TURULL..., *Llibre de privilegis...*, document 11.

⁵⁵ Max TURULL..., *Llibre de privilegis...*, document 38.

⁵⁶ Impres titulat *Alegación iurídica a favor de la villa de Cervera contra don Francisco de Villalonga y otros*, Barcelona, Iacinto Andreu, 1674.

Atès que la vila es trobava dividida en quatre quaters, la Plaça, Capcorral, Montserè i Framenors, es formaria un consell, anomenat ordinari, que constaria de vint membres, a més dels quatre paers. La renovació dels quatre paers i dels membres del consell es faria com s'indica a continuació:

Els quatre paers i els consellers, anualment, el dia de Sant Esteve, serien convocats i s'ajuntarien a les set del matí a la casa de la vila, amb l'assistència del veguer i batlle,⁵⁷ i una vegada es trobessin congregats, serien escrits pel secretari o notari de la paeria els noms dels prelats eclesiàstics de la vila, que en aquell temps eren el degà, el prior del convent de Sant Domènec, el pare guardià del convent de Sant Francesc d'Assís, el prior del convent de Sant Agustí, el pare corrector del convent de Sant Francesc de Paula i el comanador del convent de Sant Antoni, i, posats els seus noms dintre d'uns rodolins o boles de cera, serien posats en una bossa, de la qual un nen de poca edat les aniria traient de un en un. Els dos primers que sortissin serien els anomenats «fidels» que tindrien com a missió supervisar la resta de l'elecció. A continuació, es traurien dues boles més per si algun dels eclesiàstics que haguessin sortit es trobés impedit.

Aquests dos «fidels» vindrien immediatament a la junta congregada i els paers els hi proposarien que presenciessin la resta de l'elecció. A continuació, els paers i consellers elegirien, amb escrutini secret, setze persones de cada quarter, en presència del secretari o notari i dels dos «fidels».

Després, es posaria dins d'un recipient d'aigua beneïda setze boles iguals, vuit de color verd i vuit de color vermell, i es taparia el recipient amb una tovallola. A continuació, el secretari o notari aniria dient els noms de les setze persones de cada quarter que haurien tingut més vots i, a cada nom que fos dit, el nen trauria una bola del recipient. Si la bola fos de color verd, aquella persona seria elector i, si fos de color vermell, no es tindria en compte, de manera que seien nomenats vuit electors per cada quarter, que en total serien trenta-dos.

Una vegada acabada l'extracció de les boles, els trenta-dos electors serien avisats i vindrien immediatament a la casa de la paeria i, a mesura que anirien pujant, jurarien davant el veguer i batlle que no tractarien amb ningú l'assumppte de l'elecció i, després, junts amb els membres del consell, jurarien que elegirien les persones més idònies de cada quarter i, a continuació, els esmentats trenta-dos electors elegirien i nomenarien secretament, en presència del notari o secretari i dels «fidels», tres persones de cada quarter, de les quals sortirien, respectivament, el paer de cada quarter.

Feta la terna de cada quarter, el notari o secretari, en presència dels «fidels», llegiria els noms de tots aquells que haurien estat elegits per a paers, dels trenta-dos electors i de tot el consell ordinari. Els noms de les tres persones

⁵⁷ A Cervera, el càrrec de veguer i el de batlle eren ocupats per la mateixa persona.

de la terna de cada quarter serien posats, respectivament, dins de tres boles de cera iguals, les quals serien col·locades dintre d'un recipient cobert amb una tovallola i el nen aniria traient les boles. El primer nom que sortiria de cada terna seria el del paer de cada quarter per a aquell any.

Els mateixos trenta-dos electors i de la mateixa manera elegeixen cinc persones per a consellers ordinaris de cada quarter, entre els quals hi hauria d'haver el paer de l'any anterior, el qual aleshores cessaria com a paer.

Pocs dies després, els paers i el consell ordinari es reunien i, mitjançant un escrutini i a més vots, s'elegirien vint-i-quatre persones, les quals formarien el consell anomenat de vint-i-quatrena. Aquest consell i el consell ordinari, conjuntament, formarien el consell general de la vila. Aquestes vint-i-quatre persones no serien elegides proporcionalment per quaters sinó que cada una d'elles podria ser de qualsevol dels quaters.

Aquest sistema d'elecció va durar des de l'any 1482 fins el 1501, en el qual es va tornar a l'antic sistema de bosses o insaculació, però el mateix rei Ferran el Catòlic, l'any 1506, reconeixent que aquest canvi en el sistema d'elegir els oficials de la vila de Cervera resultava perjudicial, va manar que es tornés a la forma indicada pel doctor Bardaixí, la qual cosa va ser complerta.

L'any 1671, doncs, els oficials cerverins s'elegien segons el sistema Bardaixí.

L'any 1671, tres veïns de Cervera, Francesc de Vilallonga i Xammar, Miquel de Sabater i Sescomes i Francesc Montaner, en no ser inclosos en les llistes dels candidats als càrrecs municipals, iniciaren un plet contra els paers de Cervera. En concret, demanaven que les eleccions d'aquests càrrecs es portessin a terme d'acord amb el sistema de bosses o insaculació, tal com s'havia fet en temps passats, plet que, l'any 1674, encara durava.⁵⁸ No sabem com va acabar aquest plet, però fins a l'any 1699 no trobem variacions en l'elecció dels càrrecs municipals.⁵⁹ A continuació, indiquem qui eren aquests tres pledejants contra els paers cerverins i perquè no eren inclosos en les llistes esmentades, quina havia estat l'evolució del govern municipal de Cervera durant l'edat mitjana i com es portava a terme l'elecció de paers i consellers a la vila de Cervera des del segle XV al XVII. Incloem dos apèndixs documentals que justifiquen les dades comentades.

⁵⁸ Imprès titulat *Alegación iurídica a favor de la villa de Cervera contra don Francisco de Villalonga y otros*, Barcelona, Iacinto Andreu, 1674. Apèndix 1, documents 7, 10, 11 i 12.

⁵⁹ Arxiu Comarcal de la Segarra, Cervera, Fons Municipal, *Consells*, 1691-1715, f. 110.

3.1.2. Pledejants contra els paers de Cervera, l'any 1671

Francesc de Vilallonga i Xammar.⁶⁰

Cavaller. Senyor d'Estaràs i carlà de Torrefeta.

Va assistir a les corts catalanes de 1640 habilitat pel braç militar.

Casat amb Clemència Saportella. Senyora de la Curullada, Tordera i la Torre.

Fill de Galceran de Vilallonga i Salbà. Cavaller. Senyor d'Estaràs.

Exclòs de les llistes dels candidats als càrrecs municipals per no haver volgut pagar determinades imposicions municipals.⁶¹

Miquel de Sabater i Sescomes.⁶²

Noble. Senyor de Montpalau, Palamós, Queraltill, Vilamajor i altres poblacions.

Casat amb segones núpcies amb Jerònima de Lledós i Batalla.

Fill de Joan Baptista de Sabater i Oluja.

L'any 1798, fou concedit el títol de marquès de Capmany a Marià de Sabater i de Vilanova, descendent dels anteriors.

Exclòs de les llistes dels candidats als càrrecs municipals per no haver volgut signar una concòrdia entre la vila de Cervera i els seus creditors.⁶³

Francesc Montaner.⁶⁴

Burgès. Doctor en drets.

Va assistir a les corts catalanes de 1640 com a síndic de la vila de Cervera pel braç reial.

Fill de Rafael Montaner. Burgès. Notari de Cervera.

Exclòs de les llistes dels candidats als càrrecs municipals per sostenir un plet contra els paers relacionat amb l'aigua que necessitava per accionar un molí.⁶⁵

Els pledejants eren, doncs, dos membres de la baixa noblesa rural i un jurista local que intentaven sostreure's a les obligacions veïnals establertes per poder atendre les necessitats d'un municipi amb greus dificultats econòmiques.⁶⁶

⁶⁰ Francisco José MORALES ROCA, *Próceres habilitados en las cortes del principado de Cataluña, siglo XVII (1599-1713)*, vol. II, Madrid, Instituto Salazar y Castro. Hidalguía, 1983, pp. 138-139.

⁶¹ Apèndix 1, documents 2, 4 i 9. Apèndix 2, document 2.

⁶² Francisco José MORALES ROCA, *Próceres habilitados...*, p. 80. Francisco PIFERRER, *Nobiliario de los reinos y señoríos de España*, vol. V, Madrid, 1859, pp. 32-33.

⁶³ Apèndix 1, documents 1, 3, 5, 6 i 8. Apèndix 2, document 3.

⁶⁴ Francisco José MORALES ROCA, *Próceres habilitados...*, p. 230.

⁶⁵ Apèndix 2, document 1.

⁶⁶ Una anàlisi del període a: Josep Maria LLOBET PORTELLA, *La «Taula de Canvi» de Cervera y su entorno socio-económico (1599-1715)*, Lleida, Instituto de Estudios Ilerdenses, 1985, pp. 93-104.

3.2. Anàlisi de l'al·legació jurídica a favor de la «Villa de Cervera» del 1671

No és fàcil trobar en els documents municipals, registres de deliberacions, cròniques, anuaris, etc., documents que reflecteixin els enfrontaments, les violències o les tretes per accedir al poder o, si és el cas, es troba de manera simplificada o amortida.

Pel que fa a la motivació, els documents donen voltes, s'expliquen i es justifiquen oficialment per l'obtenció del bé públic. En el substrat, però, s'hi endevinen les ambicions individuals. Perquè, com és ben sabut, la defensa dels interessos col·lectius no exclouia la consecució d'altres ambicions particulars que permetien la proximitat al poder reial, municipal, de la generalitat, a les ambaixades, al virrei, als oficials reials, etc. Tot una xarxa de relacions que els permetia preparar el seu propi camí d'èxits. I que sens dubte va donar lloc a tot tipus d'accessos. Per altra banda, el poder municipal permetia intervenir en decisions en temes de finances del comú o exercir influències i concedir favors. I si era el cas seguir amb la tradició familiar, ja que formar part indirectament o directa del govern municipal podia ser causa i conseqüència de la fortuna familiar⁶⁷. Tot plegat, un món de contradiccions, per una part l'esquema i model institucional perduren i innumerable escrits coetanis fan referència a la dignitat legítima del cos municipal. Tanmateix, per altre part la participació en el poder podia ser tan sols una forma de promoció social, com es podrà veure tot seguit en l'al·legació estudiada amb més detall.

El cas d'una ruptura interna es pot resseguir amb l'ajut de les al·legacions presentades a favor de la *villa de Cervera contra Francisco Villalonga; Miguel Sabater i Francisco Montaner*. El cas (celebrat l'any 1671) es ventilà a la Reial Audiència presidida pels següents magistrats: Dr. D. Raphael Moxo; Dr. D. Feliciano Graells; Dr. D. Felix Molins; Dr. D. Ioseph Puig; Dr. D. Francisco Nuix. Segons document imprès i publicat a Barcelona l'any 1674.

El document que tot seguit s'estudia és una al·legació jurídica. Es tracta, doncs, d'un escrit que es presentava davant d'un tribunal i en el qual els advocats exposaven els fonaments del dret del seu client i impugnaven els de l'adversari, a partir d'amplis raonaments.

L'objectiu de l'al·legació és no acceptar la proposta de reforma del procés per accedir a les magistratures municipals.

3.2.1. Estructura de l'al·legació

L'al·legació jurídica a favor de la vila de Cervera és un document imprès, escrit en castellà i publicat a Barcelona l'any 1674. El document està en bon

⁶⁷ Vegeu LLOBET, especialment l'apèndix documental.

estat, consta de 20 pàgines numerades, L'encapçalament de la pàgina 1 està adornat amb una orla apareix el següent text: *IESUS, MARIA, IOSEPH. ALEGACION JURIDICA, A FAVOR DE LA VILLA DE CERVERA CONTRA DON FRANCISCO DE VILLALONGA, Y OTROS. A RELACION DEL MAGNIFICO DOCTOR RAFAEL NARBONA DEL CONSEJO DE SU MAJESTAD....*». *NOTARIO VIRGILI*. El text està seccionat en fragments numerats 1-55. Inici amb lletra capital amb adorns florals: «*En la villa de Cervera...*». A l'última pàgina, n. 20, apareixen els noms dels següents personatges: Dr. D. Raphael Moxo; Dr. D. Feliciano Graells; Dr. D. Felix Molins; Dr. D. Ioseph Puig; Dr. D. Francisco Nuix.

Colofó, dues darreres línies: «*Con licencia: En Barcelona, por Jacinto Andreu, en la calle de Santo Domingo, año 1674*».⁶⁸

L'argumentació jurídica sovint es basa en doctrina que data de dos o tres segles anteriors però que era part del sistema jurídic vigent⁶⁹.

Per portar a terme aquesta anàlisi hem concentrat la informació que ens proporciona el document en dos apartats on s'agrupen els raonaments referits a dues grans àrees: arguments a favor del client, i arguments per impugnar l'adversari.

3.2.2. Raons que justifiquen el manteniment del sistema tradicional d'accés a les magistratures

Els primers paràgrafs [2-14] presenten els antecedents dels fets i informen detingudament del sistema d'elecció concedit l'any 1482 i de la seva pervivència.

Tot seguit, s'exposen els fets que originen el plet [15]: L'any 1671 es pretén per part de tres particulars impugnar el sistema d'elecció vigent, el Consell general no admet el memorial presentat i a partir d'aquest fet s'origina el plet⁷⁰.

A Cervera el sistema d'accés a les magistratures, dit tradicional, va néixer com a fruit d'un privilegi reial donat per Ferran II l'any 1482, suspès temporalment i posteriorment reintegrat i disposat pel regent Bardaxi l'any 1506 [paràgraf 16], i confirmat posteriorment pel monarca [paràgraf 17].

A partir d'aquesta afirmació es concatenen una sèrie d'arguments que es fonamenten en la doctrina de juristes i glossadors de l'*ius commune* i per tant ens aproximem als conceptes de privilegi i d'*universitas*. Com ja s'ha dit anteriorment, els monarques havien cedit, des del segle XIII, una part o tot el poder públic, *iuris-*

⁶⁸ Biblioteca ICAB. 224-6.

⁶⁹ SURDUS; FONTANELLA; SALGADO; CANCER; AMATO; SPERELLUS GABRIEL; POSTIUS; BURAT; MIERES; CELSUS UGO; VALENZUELA; PEDRO QUESADA I PILO; MENOQUIO etc.

⁷⁰ Vegeu LLOBET, especialment l'apèndix documental.

dictio, a les ciutats a través dels privilegis. Explica Montagut que el privilegi podia comportar una situació jurídica particular (específica) obtinguda del titular de la jurisdicció que la confirmava o dispensava a través de la via de gràcia⁷¹.

El privilegi que ens ocupa va ser concedit a la comunitat política de Cervera [23]. S'al·lega que, segons el dret català, els privilegis concedits a la *universitas* eren inviolables perquè tenien la mateixa qualitat que les constitucions [23]⁷². I que els privilegis concedits a les ciutats eren patrimoni de la *universitas* [18].

Per altra banda, el raonament emfatitza en la diferència entre la *universitas* i els individus que constitueixen la comunitat política [20]. Recordem que corresponia als prohoms, jurats, la representació ciutadana, és a dir, de la *universitas*, o col·lectivitat amb personalitat jurídica diferent de la dels seus membres. A la *universitas* se la tractarà com si fos una persona a partir de la ficció jurídica (*universitas fingitur persona*). Els membres de la *universitas* han de formar la voluntat d'aquest subjecte. Formaran la voluntat a partir de la regla de la majoria o de la unanimitat perquè, en realitat, els qui consentien no eren ells sinó la *universitas*, des del moment que s'entén que tracten de problemes que l'afecten.

Per tant, en aquest sentit s'al·lega que la renúncia al privilegi tan sols la pot fer la *universitas* degudament congregada i en cap cas els membres que la componen de manera individual [19 i 21]. I s'exposa que en concret per renunciar al privilegi cal acord per unanimitat [22].

Finalment s'al·lega que un privilegi concedit i lligament observat no es pot revocar i en els paràgrafs [42-46] desenvolupa els raonaments i fonaments de l'afirmació invocant la doctrina dels juristes. I en aquest sentit el paràgraf [46] recull, a manera de precedent, el relat d'una sentència de la Reial Audiència.

Pel que fa a la reforma del govern municipal i, en concret, al sistema d'elecció, –paràgrafs [32-41]– es rebutja, d'una banda, el model de Barcelona perquè es considera inadequat per a una vila petita com Cervera. D'altra banda, es defensa la idoneïtat del sistema d'elecció, dit tradicional, seguit a la vila tenint en compte la població [32]. Es passa tot seguit a descriure breument el sistema d'elecció de Cervera, un sistema, argumenten, basat en la sort i els vots.

Tot seguit, es pondera el sistema d'elecció exposat i es contraposa al sistema d'insaculació per tal de posar de manifest els avantatges del primer [34-39]. Finalment, en els paràgrafs [40-41] s'exposa amb arguments fonamentats en la doctrina que no es pot refusar un sistema perquè permet que «gent mecànica o artistes» tinguessin accés a llocs de govern. Tot seguit s'afirma que, si bé no sempre els cavallers eren els més aptes per al govern, a Cervera molts nobles hi havien accedit.

⁷¹ Vegeu, MONTAGUT, T.: «Estudi Jurídic» p. 59-98. a *Llibre Verd de Barcelona*. Barcelona, 2004. En concret, apartat 5, p. 76-80.

⁷² CYADC. Vol.I.: *Usatge quoniam per inicuum* 1,21,1 (p.65); *Usatge auctoritate et rogatu* 10,1,4 (p. 466); Cons. 1,17,5 (p. 44).

3.2.3. Arguments per impugnar l'adversari

En els paràgrafs [24-31] es rebutja l'argument de la part contrària que afirma que han abusat del privilegi i que s'hauria d'adoptar el sistema d'elecció de Barcelona.

El contraatac es fonamenta, en primer lloc, a desautoritzar els testimonis de la prova amb l'argument que són interessats i testimonis en causa pròpia [26]. En segon lloc, s'al·lega que suposant que algú hagués abusat s'hauria de castigar el culpable però no tota la *universitas* [28]. En tercer lloc, s'exposa que els motius de conveniència pública que es consideraren l'any 1482 en el moment de la concessió del privilegi no havien perdut força en el moment de presentar l'al·legació, ans al contrari, s'havien incrementat amb l'experiència de 160 anys de govern. En aquest sentit, consideren que el sistema de regiment ha aportat benestar econòmic i polític a la ciutat (*villa*) i s'estima per comparació que la vila havia pogut fer front a les despeses amb menys dificultats que altres viles del Principat [29].

Es conclou amb el raonament que l'experiència és la millor mestra i que són superflus tots els discursos contraris [30 i 31].

Pel que fa a l'argument que s'hauria d'imposar el sistema de Barcelona, es refuta invocant que ja des del moment de la concessió s'advertiren les diferents circumstàncies que concorrien en una i altra població [32] i a partir d'aquest punt estenen amplis arguments a favor de la idoneïtat del sistema existent a la vila de Cervera (B.1).

En els paràgrafs [47-51] es rebutja la pretensió de la part contrària pel fet que la seva petició pretén imposar una novetat en el sistema d'elecció, la qual cosa comporta, segons la doctrina, inestabilitat a la cosa pública [47- 49], i tot seguit s'exposa la doctrina favorable perquè l'elecció d'oficials segueixi i observi el costum [50 i 51].

Finalment, pel que fa a l'actuació dels interessats en la pretensió de canviar el sistema d'elecció s'al·lega que els que pretenen la novetat tan sols desitgen el propi interès [52-55]. A partir d'aquest punt es fa referència a cada un dels afectats o no admesos i els greuges que els hi imputen [52i 53], i per acabar es desemmascara la reclamació amb l'afirmació que els que havent estat justament exclosos pretenen introduir-se canviant el sistema d'accés al govern i s'adverteix que una pretensió similar ja havia estat rebutjada anteriorment [54 i 55].

CONCLUSIONS

La història del govern municipal de Cervera i els documents comentats avalen que el ric teixit de poder municipal en què s'havia expressat l'ordre jurídic baix medieval no s'havia diluït en l'autoritarisme reial. Tot al contrari, es converteix en un fenomen obertament ascendent i ens mostra en el segle XVII una travada estructura municipal.

El reconeixement d'una personalitat pública en la col·lectivitat urbana que havia tingut lloc en el si de la monarquia catalanoaragonesa a la Catalunya baix-medieval, com ja s'ha dit perdurà, malgrat les successives vicissituds sofertes, fins a principis del segle XVIII, quan els decrets de Nova Planta deroguen el dret públic dels diferents regnes de la Corona d'Aragó.

La consciència constant, que lliga primers oficis municipals (s. XIII) amb les magistratures més tardanes (s. XVIII), és que la *iurisdictio* municipal cedida configura també el dret propi i el temps li atorga el seu propi aval.

S'ha dit que no és fàcil trobar en els documents municipals, registres de deliberacions, cròniques, anuaris etc., proves dels enfrontaments ni les violències per accedir al poder municipal o, si és el cas, es troba simplificada o amortida. En l'al·legació de Cervera que es presenta podem observar el cas d'una ruptura interna. Uns particulars –Francisco Villalonga, Miguel Sabater i Francisco Montaner– pretenen probablement per interès privat, impugnar el sistema d'elecció de la vila de Cervera i establir-ne un de nou.

Amb l'anàlisi de l'al·legació de Cervera es posa de manifest enfrontaments i desavinences en l'accés al sistema de govern municipal d'un determinat indret. En aquest cas, podem considerar l'al·legació com a font del coneixement d'uns fets històrics concrets com és la descripció del sistema d'eleccions municipals a Cervera, i alhora testimoni del rerefons històric general, l'ambició de poder.

Finalment, si el contingut de l'al·legació estudiada té un interès intrínsec per a l'historiador és perquè és un recull ric en detalls que permet d'apreciar en conjunt circumstàncies de la vida política quotidiana des de la perspectiva del dret. No és menys interessant la doctrina jurídica citada com a base dels raonaments perquè permet analitzar la via de connexió amb les fonts dels *ius commune*, i dels *iura propria*. En tot cas, l'argumentació jurídica sovint es basa en disposicions i doctrina que daten de dos o tres segles anteriors però que en el Principat eren part del sistema jurídic vigent. Naturalment, estem davant d'un altre cas de societat local que organitza la seva convivència segons els paràmetres dels *mos italicus*, es a dir, de la cultura jurídica europea del *ius commune*.

APÈNDIX 1

1

1663, juny, 18

Barcelona

Algú informa als paers de Cervera de les actuacions que ha portat a terme a Barcelona.

Arxiu Comarcal de la Segarra (ACSG), Cervera, Fons Municipal, Correspondència, paper solter.

Per lo senyor Joan Menso, plebà de Conques, he rebuda la de vostres mercès, junt ab un plech per sa excel·lència, lo qual li doní a diumenja a les 10 horas de matí en la drasana en ses mans pròpias, y li diguí lo que vostres mercès me significaven ab sa carta y ell me digué que estimave molt lo servei y que los ne donaria les gràsias.

Yo no tinch altres causes de vostres mercès sinó una causa de acrehadors y la de don Miquel de Sabater, lo qual fiu posar a la causa de acreadors, y mai pus se ha dit res a una ni altra. Si acàs n'í ha altra que jo no u sàpia, me'n donaran avís, manant-me moltras cosas de son servei. Lo Senyor los guarde molts anys. Barcelona y juny, als 18, de 1663.

[Sense firmar].

Magnífichs senyors los pahers de Cervera.

2

1669, juliol, 16

Cervera

Francesc de Vilallonga requereix el subsíndic de la universitat de Cervera que s'abstingui d'actuar contra ell en la causa judicial incoada a petició dels paers de Cervera. El subsíndic es reserva el temps legal per respondre i demana còpia de la requesta.

ACSG, Fons Dalmases, Nobles, paper solter.

Don Fransisco Vilallonga, axí per ésser cavaller com tanbé per no entrar en la casa de la vila ni gosar dels càrrechs y officis de aquella, avent molts anys [*sic*] que abite ab ella, està exempt de pagar la contribució dels soldats que se li demane y axí suplique que, en quant menester és a vostra mercè requerex, se abstinence de executar-lo. Altrament, estime a vostra mercè lo agravi y iniúria que en dita executió cause al dit don Fransisco Vilallonga y al stament militar ab mil ducats, que aguere estimat més perdre que tal iniúria suportar, dient de nul·litat de dita exhecutió y de aquella apel·lant a cautel·la a sa excel·lència y real consell, de les quals cosses requerex al notari que'n lleve acte y de les peynores [*sic*] que se li pendran de sa casa, en cas vostra mercè no se absté, com se deu abstenir, de dita exhecutió.

[A continuació:]

Die 16 iulii 1669 Cervarie.

Fonch presentada la sobre dita requesta al magnífich senyor Bernat Huguet, subsíndich de la universitat de la present vila, trobat en la casa del sobre dit don Francisco Vilallonga.

Testes sunt Iosephus Reguer y Rafel Riusech, jove, adroguer.

Dicta die.

Lo dit senyor Bernat Huguet a respost que's ature lo temps de la constitució per a respòndrer y que se li done còpia.

Testes predicti.

3

1667, desembre, 10

Barcelona

Miquel de Cortiada, relator de la causa entre Miquel de Sabater i la vila de Cervera, escriu als paers d'aquesta població en relació amb la causa esmentada.

ACSG, Cervera, Fons Municipal, Correspondència, paper solter.

Alegro'm molt que vostres mercès estiguen contents de la provisió que fiu a favor d'eixa vila en la causa de don Miquel Sabater, assegurant a vostres mercès que en les ocasions se offeriran de son servey acudiré a servir-los ab tota puntualitat, desiyant sien moltes per a què vostres mercès experimenten los effectes de ma voluntat. Déu guarde a vostres mercès molts anys, com desiyo. Barcelona, 10 decembre 1667.

Molt servidor de vostres mercès que sa mà bese,

Don Miquel de Cortiada.

Senyors pahers de la vila de Cervera.

[*Al dors:*] Resposta de don Miquel de Cortiada, relador de la causa de don Miquel Çabater, als senyors pahers. Desembre, 10, de 1667.

4

1669, agost, 29

Barcelona

Josep de Casademunt, òlim de Boixadors, demana als paers de Cervera que li facin saber els motius pels quals actuen judicialment contra Francesc de Vilallonga.

ACSG, Cervera, Fons Municipal, Correspondència, paper solter.

A sa excel·lència y real consell se ha representat per part de don Francisco de Vilallonga que vostres mercès lo haurían fet executar per algunas tatxas se avían fetas per lo allotjament dels [soldats], no obstant que, com a militar, és exempt de pagar talls, tatxas ni impositions per allotjaments, y, aparexent esta novedad molt gran, ha resolt que yo escriga a vostres mercès per a què me dígan per quals rahons han volgut fer una actió tant perjudicial a la exempció militar, encara que sia esta da ab la assistència del veguer, lo qual haurà de donar compte de haver-la donada, divent primer informar-se de lo que podia. Vostres mercès refrendran ab la brevedat que's puga per a què se reste avisat de la resposta de vostres mercès, a qui Déu guarde molts anys, com decitjo. Barcelona, 29 agost 1669.

Servidor de vostres mercès,

Don Joseph de Casademunt, òlim de Boxadós.

Senyors pahers de la vila de Cervera.

[*Al dors:*] 29 agost 1669. Del senyor regent. Fa per la causa dels militars.

5

1670, octubre, 18

Barcelona

Rafael Moixó informa al canceller sobre la oposició de Miquel de Sabater a firmar la concòrdia entre la vila de Cervera i els seus creditors.

ACSG, Cervera, Fons Municipal, Correspondència, paper solter.

Señor: Haviendo firmado todos los acreadores de la villa de Cervera la concordia con el pacto de reducción de sus censales que creó la universidad en moneda de cisenes, sólo tenemos un, don Miguel Çabater, que únicamente se opone a ella, queriendo gosar del rigor de la pragmática y recibir tres por uno con la moneda alterada dio, cosa que no puedo comprehender sin la reprehensión de sobrada codicia de este acreador, dándome la mano el emperador, que, en caso semejante, dio a un filósofo que, queriéndose singularisar en la exempción del tributo patrimonial que todos pagavan, mereció se dixesse: «Professio et desiderium tuum inter se discrepant nam cum philosophum te esse profiteris vinceris avaritia et rapacitate et onera que patrimonio tuo inyunguntur solus recusare conaris quod frustra te facere ceterorum exemplo poteris edoceri», con que ve vuestra señoría quan estranya es la singularidad de este cavallero y de mal exemplo y quan en valde debe de ser su repugnantia quando todos los eclesiásticos, hospitales y causas pías, que son tan privilegiados, la firmaron y dexando a parte la justitia assiste a la villa y razones políticas tiene en su favor por su impossibilidad que la immensidad de gastos ha tenido en el real serbicio y tiene continuos la tienen exausta. No me ha de negar vuestra señoría la temeridad de Çabater que, haviendo mandado la reyna, nuestra senyora, con su real carta, en consideración de lo suso dicho, que firmasse la concordia, como es de ponderar y ver en dicha carta, y, haviéndoselo escrito su procurador Isidro Serra con orden expreso del real consejo, estemos con reparos de su terquedad, quando devia un buen vassallo, a hoyos [*sic*] vendados, obedecer a su magestad, pues aun en los ruegos de los príncipes están contenidos los mandatos et vulgo dici solet: «Rogatio domini mandatum est», como lo notó la glosa marginaria in f 1, Instituta, de mandato, con Ovidio: «Est orare ducum species violenta iubendi et quasi nudato suplicat ense potens». Suplico a vuestra señoría favorezca aquella villa per lo que merece y mi buena voluntad con vuestra señoría y speramos todos de su selo de vuestra señoría, a quien Dios guarde muchos años. De sta su casa, a los 18 de octubre 1670.

De vuestra señoría, más seguro servidor,
Don Rafahel Moxó.
Señor canceller.

6

1670, octubre, 18

Barcelona

Francesc Nuix, síndic de la vila de Cervera a Barcelona, informa als paers de Cervera sobre les actuacions que ha portat a terme a Barcelona.

ACSG, Cervera, Fons Municipal, Correspondència, paper solter.
Molt magnífichs senyors,

Esta semana he tingut llargues dietes de la matèria de Çabater ab estos senyors del consell. Ab un me succeh_ que, si bé me assegurate que la causa no

podia fer-se estant de per mitg la carta de la reyna, nostra senyora, stranyave la pena que nosaltres nos donam que no firme, dient-me que preteníam un desbarat si volíem que·l posassen a don Miquel Çabater en una presó. Jo li responguí que no pretenem tant sinó que·ns apareixie just de que la real audiència fes alguna demostratió de sentiment de ser un vassall tant philòsof en interpretar la carta de sa magestat y renitent a son real orde. Respongué que la reyna, nostra senyora, no manave a la audiència sinó que obràs ab medis benignes perquè firmàs la concòrdia. Jo li repliquí que, quant no baste la exortatió, era necessari algun gènere de forsa y ab assò y altres rahons lo vas suavisar.

Lo senyor canceller me donà lloch de informa-lo llargament de nostra intentió y rahons y, suplicant-li jo que se servís haver al senyor Carbonell que·s fes portar ex officio lo procés, me digué que ell li parlaria primer, per assò he tingut de sollicitar-lo tres dies contínuos, ab que·s veren lo dijous a la nit. Ayr, divendres, al matí, aní a vèurer al senyor Carbonell y me remetia a que·m ves ab lo senyor canceller, que·m dirie lo que passave. Jo li responguí que, si sa mercè volia afavorir-me, ya podia dir-me la resolució havien presa. Me respongué aleshores que feya faredat lo juntar les sales y més lo scriure un ministre de supositió a don Miquel que firmàs. Jo li repliquí que ayxò era fer lo que manave la magestat en sa real carta, que fins ara no·s ere fet perquè lo senyor don Miquel Cortiada no volgué scriurer de sa mà sinó dar de boca lo orde, al que rematà lo despedir-me en que acudís al senyor canceller, que ell, per sa part, no faltaria al consuelo de exa vila.

Aní al senyor canceller y me digué que no podia tomar ninguna resolució que no parlasse con el señor don Miguel Cortiada. Jo li responguí que, com lo senyor don Miquel estave en aquella màxima de la nul·litat quantum ad singulares, que·s podie témer que no·s adheririe may a scriurer a don Miquel apretadament que firmàs. Coneguí que li féu alguna mella, però, per ocupat o per pendres temps, me despedí: váyasse con Dios, que esto se ha de ver con spacio.

Altres senyors ab qui toco les matèries creuen que voldran sperar que sa excel·lència sie tornat, que alguns diuen vuy que estarie de tornada en Gerona. Jo me canso de rodar per assí los banchs de la paciència perquè tot és posar temps, fins la matexa part de Çabater se·l ha pres per a respòndrer a la exhibitada de la carta que ha demanat comunicació de procés citra aprobationem productorum, ab què estam sperant a vèurer lo que dirà, que ha sabut los ha fet molta mella que la carta estiga en procés y, per assegurar-me·n, he fet buydar-la per lo notari y després cusir-la in corpore originaliter.

La sertificatòria de les firmes ya·m adoní que estave molt sensilla, però, com no està en ayxò lo forsa mayor, no importe. Vostres mercès poden dir a Montornès que·s deu enganyar de la concòrdia, que en lo procés de Oriol no y és ni lo oncle don Rafel la té, y, per si acàs fos que la enviàssem a Madrid, he scrit vuy a Francolí regonegue los papers tingue de la vila y que la·m envie y, entretant, no tenen aquí que mòurer cosa en aqueix paticular.

Aquí los envío la inclusa dels senyors diputats en què manen als oficials de aqueixa col·lecta que paguen les taxes dels soldats, conseguida a forsa de informatió, de rahons y diligències. Fassen guardar-la per exemplar.

Al consistori de la ballia doní súplica per lo matex y ventilat ab los assessors la matèria, però no y he trobat arbitre. No sé si donaré memorial a sa excel·lència perquè u mane al balle general, que alguns m'o aconsellen. Vostres mercès me havisen de son gust.

Los militars passen havant la causa, que per assí se'n riuen. Ya he fet proveyr los articles y faré despedir la plica.

No's offerex, per ara, altra cosa que avisar a vostres magnificències sinó suplicar-los que m manen moltes coses de son gust y que encomanen a Déu lo bon succés de estes coses, a qui suplico los guarde ab tota felicitat. De Barcelona, als 18 de octubre de 1670.

De vostres mercès més apassionat y sert servidor,
Doctor Francisco Nuix.

[*Al dors:*] De 18 de octubre 1670. Del doctor Francisco Nuix, síndich en Barcelona per lo fet de Sabater.

7

1671, febrer, 19

Cervera

Una prohomenia municipal de Cervera nomena Josep Roca síndich de la vila per anar a Barcelona i acorda que, en cas que ell no hi vulgui anar, hi vagi Cristòfol Nuix, paer en cap.

ACSG, Cervera, Fons Municipal, *Consells*, 1668-1676, f. 56 v.

A la qual magnífica promenia fonch proposat per dits senyors de pahers que, en conformitat del que havie deliberat la magnífica 24.ª celebrada a [*espai en blanc*] de jener prop pasat de que la vila, per medi de son síndich, devertís ab tots los medis possibles als contraris que demanen bossas y mutació de regiment de sa pretenció, se a tingut intel·ligència de que dits pretensós, ab grans medis, procuren la commutació de aquell per la via del real consell y sala criminal, informant calumniosament contra ses magnificències y demés oficials de la universitat, de manera que se temp a esta universitat algun desayre y menyspreu, que per so vege dita magnífica promenia si importarà vagen en Barcelona síndich a representar a sa excel·lència y real consell la justícia acistex a esta vila per a què no's permite la tal commutació, informant-los de la veritat, ab la qual anada també porà dit síndich smersar lo diner té la dita vila en la taula de compte vell de dita ciutat, conforme lo gasten y smersen los demés, inseguín lo deliberat acerca de asò per la magnífica 24.ª.

Sobre la qual proposició a deliberat dita magnífica promenia que, per los respectes predits, vage per síndich a Barcelona promptament lo doctor Joseph Roca y, en cars no vulle anar, com de present se sense, que vage, sens replicar ni detenció, lo magnífich Christòfol Nux, paer en cap, a qui se done tant plen poder y potestat qual se requereix y és menester, ab lo salari acostumat.

8

1671, octubre, 5

Madrid

La reina gobernadora mana al virrei de Catalunya determinades actuacions en relació amb la causa existent entre Miquel de Sabater i la vila de Cervera.

ACSG, Cervera, Fons Municipal, Correspondència, paper solter.

La reyna gobernadora.

Illustre duque de Sessa y de Bahena, primo, mi lugarteniente y capitán general:

Por vuestra carta de 22 de agosto he entendido que, en execución de otras mías de 16 de diciembre del año passado, en 15 de enero de éste nombrasteis a don Miguel de Cortiada para que procurasse con don Miguel de Sabater y otros (si huviesse) achreadores vengan en el ajuste y concordia que se ha hecho entre la villa de Cervera y achreadores ecclesiásticos y seglares y lo que dicho Çabater rehussa firmar la concordia particularmente con motivo de que, si es con la reducción que la villa pretende, vendría a encontrar con lo dispuesto en la pragmática que se promulgo de las monedas y, habiendo considerado lo que sobre esso se os offeresse y lo que también me ha representado a este tiempo dicho Çabater en el memorial de que hos remitto copia con ésta, ha parecido voluntaria la evasión de que quiere valerse para no firmar la concordia, pues no es ni puede esser contra lo dispuesto en la pragmática que los achreadores de qualquiere universidad o particular se ajusten y concorden sus chréditos o interesses en la forma que mejor les estuviere, y assí os encargo y mando hagáissele de a entender para que por su parte venga en la concordia que los otros achreadores han ajustado y, no hasiéndolo, firmen los demás, estando vos advertido y la audientia de que no se despachen a instantia del dicho Sabater execuciones algunas contra la villa, si las pidiere. Data en Madrid a V de octubre MDCLCCI.

Yo la reyna.

Don Didacus de Sada, secretarius.

Al virrey de Cathalunya.

[*Al dors:*] Còpia de la orde de la reyna, nostra senyora.

9

1671, octubre, 31

Barcelona

Francesc Roca, síndic de la vila de Cervera a Barcelona, informa als paers de Cervera sobre les actuacions que ha portat a terme a Barcelona.

ACSG, Cervera, Fons Municipal, Correspondència, paper solter.

Molt magnífichs senyors,

Per la estafeta rebí sa carta, junt ab la del senyor general de la cavalleria, la qual, inseguint son orde, li doní a les 9 de la matinada lo disabte, y li he representat lo llastimós estat de eixa vila sobre lo encontre de volantats entre lo mili-

tar dividit en dos parts y lo plebeo, que, aquells, los uns pagaven, los altres no volin pagar la contribució, y que en lo mal exemple dels renitens los demés titubeaven en lo pagar y que a estos últims se abalansave a seguir lo plebeo per lo mal exemple veien en los de superior esfera, ab què lo govern se veie impossibilitat de poder acudir al real servei en les acistències a don Garcia Sarmyento, y, sens això, que los voluntaris plets que se sucitaven en la vila consumien gran part del diner que havie de servir per pagar los acreadors, que estos també se queixaven, y que sa excel·lència fos medi ab lo senyor virrey que posàs la mà soberana en la expedició de les causes, manant matar la que tenim cerca de morta y fent eixir les demés y, en lo entretant, dar la mà a la vila per poder cobrar dels militars renitens, que la vila ho rebrie a mercè de la mà se sa excel·lència. Respongué que don Garcia, per lo mateix correu, li havies scrit y que, com no se coneixie ab los cavallers de Cervera, no se havie volgut empenyar ab ells demanant-los li acistien ab pau y sens mi[e]do, y que ell fou la mateixa nit a palatio y que parlà ab lo cecretari y li donà la carta. Lo cecretari respongué que ja el cínico de Cervera le havia dado a su excelencia un memorial y que lo havia remittido al concejo y me ha promès lo senyor don Diego que tornarie a parlar a sa excel·lència y que en tot lo que porie servir a la vila ho farie de bona gana. Jo dich que vostres mercès no-s cànsen sinó en solicitar la causa de don Francisco Vilallonga y ara, si serà necessari, fer declarar la del dubte. La de don Francisco Vilallonga diu lo senyor Graells que, si ell hi pose la barrera de ser diputat, que no eixirà de tot lo trieni. Lo senyor regent diu que eixa és una regla general que té unes acceptions tant nobbles com la mateixa regla general. Lo senyor Carbonell està ab ànimo de fer-la caure esta semmana qui ve y me té advertit que los advocats estiguen previnguts sobre lo punt de la abtitut. Vostres mercès ja tenen advertit que ho facen mirar aquí als senyors advocats de la vila perquè assí se'n veuen espantats per ser cosa rara. Si troben res, envien-o per poder-o deduir en los informes.

Lo notari se despatxe per marxar. Jo cuidaré de que testifique don Juan de Novales, don Pedro Veles, don Antonio Olea y don Damià. Don Antonio Malxerio no vol testificar per ser amich de don Francisco Vilallonga. Dijous féu la festa a Santa Catherina. Lo real consell fou feriat. Divendres sa excel·lència no-s féu cosa. Disabte, dia d'estafeta, no sa ha pogut parlar amb sa excel·lència per pendre la paraula per la nominació de àrbitres en la declaració del dubte. De modo que dilluns se acabarà de negociar, que ja té entregada la súplica lo senyor Galceran, scrivà de manament.

Lo senyor canceller no he pogut vèurer per saber què resolució volie pendre en la executió del real despatg per poder-ne donar a vostres mercès alguna relació. Lo ser estafeta y tenir cinquanta mil negocis ab altres és estada la causa que per a mi no y ha pogut haver lloch. Vostres mercès poden enviar-me o donar orde a ma casa me envien lo matxo que dijous al tart sie assí, que entench les coses estaran de data que poré partir-me, que bo serà hora, atès que açò quede

en bon estat y les faltes a ma casa són estades tantes que me acorro de pensar-o no·m facen falta. Déu a vostres mercès guarde. Barcelona, octubre, 31, de 1671.

Son segur servidor que ses mans bese,
Doctor Joseph Roca.

[*Al dors:*] 1671. Carta de 31 octubre del doctor Joseph Roca, síndich en Barcelona per lo plet de boses y altres.

10

1671, desembre, 17

Agramunt

Pere d'Amigant comunica als paers de Cervera que assistirà a la propera elecció de paers.

ACSG, Cervera, Fons Municipal, Correspondència, paper solter.

Sa excel·lència y real consell me han manat que lo dia de Sant Esteve prop vinent me trobe en aqueixa vila per a què la elecció de paers se fasse ab tota recitit y tranquil·litat. Ma intenció és posar en casa erma. Y axí vostres mercès disposen estiga previnguda ma posada lo dia de 22 del corrent, que serà quant (en execució dels ordres tinc) arribaré a rèbrer mercè de vostres mercès, que nostre Senyor guarde molts anys, com pot y li suplico. Agramunt, 17 desembre 1671.

Bese la mà de vostres mercès son cert servidor,
Don Pedro de Amigant
Senyors paers de Cervera.

11

1671, desembre, 18

Agramunt

Pere d'Amigant reitera als paers de Cervera l'avís de la seva assistència a la propera elecció de paers.

ACSG, Cervera, Fons Municipal, Correspondència, paper solter.

Ja estarà en aquesta vila lo avís de ma partida per a ella. He estimat lo bon cuydado de vostres mercès y, ab igual afecte, demostraré mos carinyo a la quietut y benefici públic de tan calificada universitat. Ma partida serà prest y, en lo íterim que logro esta ditja, quedo suplicant a nostre Senyor guarde a vostres mercès llargs anys. Agramunt, 18 desembre 1671.

Bese la mà de vostres mercès son segur servidor,
Don Pedro de Amigant.
Senyors paers de Cervera.

12

1671, desembre, 22

Cervera

El consell municipal de Cervera acorda deixar al criteri dels paers la rebuda que han de fer a Pere d'Amigant.

ACSG, Cervera, Fons Municipal, *Consells*, 1668-1676, f. 60.

E més fonch proposat per los dits senyors de pahers que-s té notícia que, de orde de sa excel·lència, vindrie [don Pedro de Amigant] per acistir a la electió faedora de pahers, concell y demés oficis de la casa de la paheria, per lo que vos-tres mercès se serviran delliberar ab la conformitat se rebrà y de la manera se acistirà.

Sobre de la qual proposició fonch delliberat que-s dexe a la disposició dels senyors de pahers, tant en la acistència de son gasto y regalo com en lo demés de ses dietes.

APÈNDIX 2

1

1654

Cervera

Francesc Montaner declara els seus béns a les autoritats de Cervera.

ACSG, Cervera, Fons Municipal, *Manifest. Capcorral*, 1654, f. 41 v.

Lo senyor don Francisco Montaner, lo qual jurà, etc.

Primo, tota aquella casa, ab dos portals obrints, ad quatre pilans grossos, situada dins la present vila, al cap del carré Majó, estimada 500 lliures.

Ítem tota aquella botiga, ab un portal obrint al carré y altre a la barbacana, situada dins la present vila y devant dita casa, estimada 30 lliures.

Ítem, tot aquell molí fariné, ab terres contigües ab lo dit molí, ab albes plantada, de tingudes de set jornals, poch més ho manco, entre herm y conreu, estimada 750 lliures.

Ítem, tota aquella pessa de terra [...].

Ítem, tot aquell molí espallat sive derruït, ab una ploma situada sobre dit molí, y desota la síquia uns quadrons de tingut, entre tot, sinch jornals, estimada 150 lliures.

[...].

2

1687

Cervera

Francesc de Vilallonga i Xammar, declara els seus béns a les autoritats de Cervera.

ACSG, Cervera, Fons Municipal, *Manifest*, 1687, f. 107 v.

Don Francisco Vilallonga.

Lo noble don Francisco de Vilallonga y Xamar, senyor dels llocs y tèmens de Estaràs, Tordera, la Curullada y Torra de Saportella, mediant jurament, diu y manifesta que en la present vila té y possoheix una casa, ab tres portals obrints, ab son hort en aquella contiguo, situada al carrer Mayor, estimada ab M lliures.

1687

Cervera

Jerònima, vídua de Miquel de Sabater, i el seu fill Miquel, mitjançant procurador, declaren els seus béns a les autoritats de Cervera.

ACSG, Cervera, Fons Municipal, *Manifest*, 1687, f. 128.

Don Miquel Sabater.

Dona Hierònima de Sabater, viuda del noble don Miquel de Sabater, en la present vila populat, y don Miquel, de dits cònjuges fill, diuen y manifesten y per ells lo reverent mossèn Anton Boquet, prevere y beneficiat de la parrochial iglésia de la matexa vila, procurador conforme assereix dels sobre dits, com de sa procura conste en poder de Jaume Montornès, notari, als 8 de mars 1687, mitjansant jurament, en nom de sos principals, que en la dita present vila y terme tenen y possohexen lo següent:

Primo, una casa, ab sinch portals obrints, ab un hort y corral tras y en aquella contiguos, situada en lo barri de Sant Joan, estimada ab MMM DC lliures.

Ítem, altra casa devant la sobre dita que ere de la de Jaume Pellissó, situada al barri de Sant Joan, estimada ab CC lliures.

Ítem, tota aquella pessa de terra (ab sa masia y hera en aquella construhida) de vinya y olivers y altres arbres plantada y part campa, de tenguda de vint-y-vuit jornals, poch, etc., situada a la partida de la basa del Salse, estimada ab MM L lliures.